

Semantik

Del 3: Definitionslära

definitioner

Definitioner har alltid spelat en central roll inom filosofin, från Sokrates försök att definiera begrepp som *rättvisa* till rent moderna frågor om hur vi bör förstå sociala kategorier såsom *genus* och *ras*.

Filosofiska frågor handlar ofta just om hur vi bör förstå, och därmed definiera, olika begrepp, t.ex. *kunskap*, *evidens*, *sanning*, *medvetande*, *mening*, *identitet*, *det rätta*, *det goda*...).

Definitioner kan alltså både vara ett självändamål för filosofin, och spela en praktisk roll i att göra vårt filosofiska resonerande och kommunicerande precis, noggrant och effektivt.

allmänt

Alla definitioner består av två delar:

- ett uttryck som ska definieras,
- ett uttryck som ska fånga meningen hos uttrycket som ska definieras, eller hur det ska förstås i ett visst sammanhang.

Uttrycket som ska definieras kallas **definiendum**.

Uttrycket som ska definiera kallas **definiens**.

Exempel. *kunskap* =_{df} sann, rättfärdigad tro.

deskriptiva definitioner

En definition av ett uttryck är **deskriptiv** om den syftar till att klargöra hur vi faktiskt använder uttrycket.

Detta är den typ av definition som du stöter på i en ordbok.

Deskriptiva definitioner kallas därför även för *lexikala definitioner* eller *språkbruksdefinitioner*.

Exempel.

- vatten =_{df} den kemiska föreningen H₂O
- barn =_{df} en mänsklig avkomma
- x är syskon till y =_{df} x och y har minst en förälder gemensamt

Notera: Är uttrycket flertydigt, som *barn*, så syftar en definition till att ange en av uttryckets betydelser.

för snäva definitioner

Eftersom en deskriptiv definition gör anspråk på att fånga hur ett uttryck faktiskt används, kan den vara **sann** eller **falsk**.

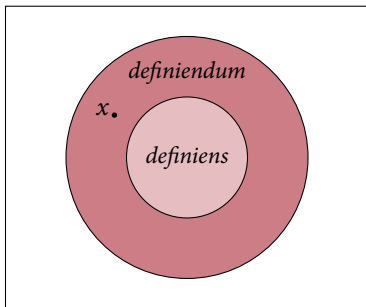
En deskriptiv definition är falsk om den är **för snäv**.

En definition är för snäv om det finns något som faller under det uttryck som ska definieras, som inte omfattas av uttrycket som ska definiera.

Exempelvis är (1) är för snäv, eftersom det finns ryggradsdjur som inte är däggdjur (t.ex. kräldjur).

(1) ryggradsdjur $=_{df}$ däggdjur

för snäva definitioner

$\text{definiens} \subset \text{definiendum}$

För snäva definitioner. En definition är *för snäv* om *definiens* omfattar **mindre** än vad *definiendum* gör.

för vida definitioner

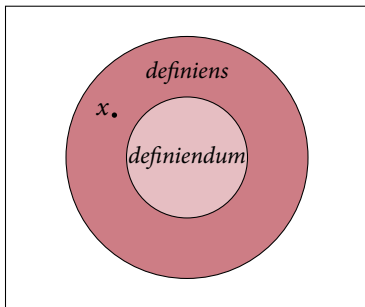
Definitioner kan även vara **för vida**.

En definition är för vid om det finns något som inte faller under det uttryck som ska definieras, men som omfattas av uttrycket som ska definiera.

Exempelvis är definitionen (2) för vid, återigen eftersom det finns ryggradsdjur som inte är däggdjur.

(2)   däggdjur $=_{df}$ ryggradsdjur

för vida definitioner

$\text{definiendum} \subset \text{definiens}$

För vida definitioner. En definition är *för vid* om definiens omfattar **mer** än vad definiendum gör.

deskriptiva definitioner

Fråga: *Kan en definition vara för vid och för snäv på samma gång?*

deskriptiva definitioner

Fråga: Kan en definition vara för vid och för snäv på samma gång?

Svar: Ja. Detta är fallet om definiens både utesluter sådant som ingår i definiendum, och inkluderar sådant som inte ingår i definiendum.

Exempel. svan *df* = vit vattenlevande andfågel

Definitionen är för *vid* eftersom det finns vita vattenlevande andfåglar som inte är svanar, t.ex. många gäss.

Definitionen är för *snäv* eftersom det finns svanar som inte är vita vattenlevande andfåglar, t.ex. svanhonor.

stipulativa definitioner

En definition av ett uttryck är **stipulativ** om den syftar till att ge uttrycket en (helt eller delvis) ny innebörd.

I allmänhet ges stipulativa definitioner för att ett nytt uttryck ska kunna användas istället för ett mer komplext uttryck, dvs. för språklig ekonomi.

Denna definition av uttrycket *grue* (Nelson Goodman (1955): *Fact, Fiction, and Forecast*) är ett sådant exempel:

- (3) x är grue $=_{df}$ x har observerats innan tidpunkt t och är grön, eller har inte observerats innan tidpunkt t och är blå

explikationer

En definition av ett uttryck är en **explikation** om den syftar till att ge uttrycket en mer precis innebörd än det vanligen har.

I allmänhet ges explikationer för att ett uttryck ska bli mer användbart i ett givet sammanhang, exempelvis genom att eliminera *vaghet* hos uttryckets ursprungliga betydelse:

(4) x är lång $=_{df}$ x är över medellängden i sin åldersgrupp

Definiens är inte vag, och definitionen eliminerar därför vaghet. Ett annat exempel är den medicinska definitionen av vad det innebär att vara *död*.

(5) x är död $=_{df}$ x s hjärnfunktioner är oåterkalleligt utsläckta

Här finns inte nödvändigtvis någon vaghet att eliminera, men en definition av detta tillstånd är centralt för läkarvetenskapen, och behöver ges en precis innebörd för att bli användbar.

för snäva/vida definitioner

Fråga: *Kan en stipulativ definition eller explikation vara för snäv eller för vid?*

för snäva/vida definitioner

Fråga: *Kan en stipulativ definition eller explikation vara för snäv eller för vid?*

Svar: Nej. Deskriptiva definitioner kan vara för snäva eller vida, eftersom de kan misslyckas med att fånga den etablerade innebörden hos ett uttryck. Varken stipulativa definitioner eller explikationer syftar till att fånga en etablerad innebörd, så kan inte beskyllas för att misslyckas med detta.

cirkulära definitioner

Det grundläggande syftet med definitioner i filosofiska texter och resonemang är att vara klargörande.

Ett typiskt sätt för definitioner att misslyckas med detta ändamål är att vara **cirkulära**.

En definition är cirkulär när definiendum förekommer i definiensen (ordagrant, eller genom omskrivningar), eller på andra sätt förutsätter förståelse av definiendum.

- (6) En trosföreställning p utgör kunskap för en person S om S vet att p är sant.

Denna definition är cirkulär eftersom “vet att p är sant” betyder precis detsamma som “har kunskapen att p ”.

cirkulära definitioner

Cirkularitet kan också uppstå inom en grupp av definitioner.

- (7) kulle =_{df} en ofta rundad naturlig upphöjning av landmassa som är lägre än ett berg.
- (8) berg =_{df} en landmassa som tydligt höjer sig ovan sin omgivning och är högre än en kulle.

(Fri översättning av uppslagsorden 'hill' och 'mountain' från 2007 års utgåva av Merriam-Websters engelska lexikon.)

Dessa definitioner är **sammantaget cirkulära**: för att förstå vad en kulle är behöver vi förstå vad ett berg är, och för att förstå vad ett berg är behöver vi förstå vad en kulle är.

extensionella/intensionella definitioner

De flesta definitioner, inklusive de vi sett hittills, är **intensionella**: definiens beskriver definiendums intension, eller tilldelar definiendum en intension.

Därmed beskrivs/tilldelas ju även en extension, eftersom intensionen bestämmer extensionen.

Extensionella definitioner kan delas upp i tre huvudtyper:

- **ostensiva** (utpekande) definitioner
- **uppräkningsdefinitioner**
- **rekursiva definitioner**.

uppräkningsdefinitioner

Uppräkningsdefinitioner definierar ett uttryck genom att räkna upp alla objekt som ingår i uttryckets extension.

- (9) x är en skandinavisk huvudstad omm x är Stockholm, Köpenhamn eller Oslo.

En (av många möjliga) intensionella definitioner av samma uttryck är följande:

- (10) x är en skandinavisk huvudstad omm x är huvudstad i Sverige, Danmark eller Norge.

Notera att endast den senare definitionen skulle tillåta att Göteborg klassades som en skandinavisk huvudstad, om Sverige bytte huvudstad till Göteborg.

rekursiva definitioner

Rekursiva definitioner är en särskild typ av extensionell definition som kan tillåta oss att hantera fall där ett uttrycks extension inkluderar för många objekt för att de ska vara praktiska (eller möjliga) att räkna upp.

Rekursiva definitioner består av tre delar:

- 1 **Basvillkoret:** anger ett exempel på någonting som ingår i extensionen av definiendum.
- 2 **Rekursionsvillkoret:** anger ett 'om ... så ...'-villkor, som säger att om någonting x har en viss relation till någonting y som ingår i extensionen av definiendum, så ingår också x i extensionen av definiendum.
- 3 **Slutenhetsvillkoret:** anger att ingenting utöver det som kan fås från bas- eller rekursionsvillkoret ingår i extensionen av definiendum.

rekursiva definitioner: exempel

Exempel: Aristoteles rekursiva definition av 'atensk medborgare':

- 1 **Basvillkoret:** Alla som lever i Aten idag är atenska medborgare.
- 2 **Rekursionsvillkoret:** Om y är en atensk medborgare och x är en biologisk avkomma till y , så är x en atensk medborgare.
- 3 **Slutenhetsvillkoret:** Ingen som man inte kan sluta sig till är en atensk medborgare från ovanstående, är en atensk medborgare.